

OLTENIA ÎNTRE RURAL ȘI URBAN: TRADIȚII, REPREZENTĂRI CARTOGRAFICE ȘI MORAVURI SOCIALE

CARACTERISTICI COMUNE ALE PRAZNICULUI CREȘTIN DE RUSALII ȘI ALE TRADIȚIEI CĂLUȘARILOR

Loredana-Maria ILIN-GROZOIU

Abstract: The Christian tradition regarding the Descending of the Holly Spirit represents the moment when the redemption work of God is perfected, during which the human kind is given the possibility of being under the protection and the holiness of Him. This Feast, throughout its variety and multitude of the ritual practices, covers a wide segment, including techniques designed for the protection of the human, but also the vegetal and animal world by the evil forces, very aggressive during the week dedicated to this feast. The evil forces are represented by *Rusalii* (wicked fairies), mythical representation that “turn people’s minds” and steal “the prosperity from a household”. For those people “touched” by *Rusalii*, the most appropriate cure is the dance of the “*călușari*” (group of dancers specific for the region of Oltenia). The “*căluș*” dance can be perceived as a connection between the earthly world, represented by a certain community of individuals from a specific period of time and “the other” world, represented by feminine mythical beings, named *Rusalii*.

Keywords: The Descending of the Holly spirit, Oltenia, evil forces, ritual practices.

La zece zile după Înălțare sau la 50 de zile după Paști, românii prăznuiesc sărbătoarea denumită *Pogorârea Duhului Sfânt*, *Cincizecimea*, *Rusaliile*, sau *Ziua Duhului Sfânt*. Numită în popor și *Duminica Mare*, ea reprezintă sărbătoarea anuală a pogorârii Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli.

În literatura de specialitate au fost exprimate mai multe opinii referitoare la termenul *rusalii*. Astfel, Ene Braniște¹ consideră că acest termen provine din italicul *Rosalia*, care la romani însemna sărbătoarea trandafirilor (de la *rosa*, -ae, trandafir). Pe de altă parte, O. Densușianu² arată că termenul a venit în limba

¹ Ene Braniște, *Liturgica generală*, ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1993, p. 181.

² O. Densușianu, *Istoria limbii române*, vol. I, București, 1961, p. 232.

română prin filieră slavă (bulgară), între secolele XI-XV, iar Vasile Pârvan³ este de părere că, acest termen este importat prin coloniștii romani de origine italică, aduși la Dunăre, în secolele II-III.

Până la începutul secolului al V-lea d.Hr, *Cincizecimea* avea o dublă semnificație: cea a Înălțării Domnului și cea a Pogorârii Duhului Sfânt, după această dată, rămânând numai ca sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt⁴. În trecut, în zilele *Cincizecimii*, în timpul privegherii din ajun, era oficiat botezul catehumenilor și erau interzise îngenuncherea și postirea. De asemenea, erau oprite jocurile din circuri și palestre, precum și spectacolele păgâne de teatru⁵.

Evenimentul ne este cunoscut din capitolul al doilea al cărții *Faptele Apostolilor*, elaborat de către Sfântul Evanghelist Luca. Potrivit relatării acestuia, după pogorârea Duhului Sfânt și după cuvântarea Sfântului Apostol Petru, s-au botezat circa trei mii de oameni (*Fapte* 2, 1-41). În acest mod, s-a născut, în chip văzut, în Ierusalim, Biserica lui Iisus Hristos, în urmă cu aproape două mii de ani. Prin urmare, „Astăzi, creștinii dreptmăritori de pretutindeni serbează ziua de naștere a Bisericii. Astăzi, vedem cerurile deschizându-se și Duhul Sfânt, ca un râu de foc, pogorându-Se asupra Apostolilor. Astăzi, pescarii galileeni pornesc în largul lumii, ca să pescuiască sufletele omenești pentru împărăția lui Dumnezeu”⁶.

Minunea venirii Duhului Sfânt peste Apostoli le-a fost făgăduită de către Mântuitor, chiar la Cina cea de Taină, când le-a spus: „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu vi-L voi trimite de la Tatăl, Duhul Adevărului, Cel Ce din Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine” (*Ioan* 15, 26), „El vă va călăuzi întru tot adevărul” (*Ioan* 16, 13). Totodată, înainte de Înălțarea Sa la cer, le-a poruncit să nu se îndepărteze de Ierusalim, ci

să aștepte făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine: că Ioan a botezat cu apă, dar voi veți fi botezați întru Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile” (*Fapte* 1, 4-5). În continuare, le-a vorbit despre misiunea pe care urmau să o îndeplinească după ce nu le va mai fi alături: „Dar veți primi putere prin venirea peste voi a Sfântului Duh și-Mi veți fi martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului” (*Fapte* 1,8).

Deși, Sfântul Duh S-a pogorât acum peste Sfinții Apostoli, totuși El și-a făcut simțită prezența de-a lungul timpului. Astfel

a luat parte la crearea lumii, alături de Tatăl și de Fiul, i-a călăuzit pe patriarhii Vechiului Testament, a luminat mintea proorocilor și dreptilor aceleiași Legi vechi, S-a coborât și a umbrit pe Sfânta Fecioară Maria ca să nască pe Pruncul Iisus, i-a călăuzit pe magi, pă păstori și pe dreptul Simeon ca să vadă în pruncul născut în

³ V. Pârvan, *Contribuțiuni epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 115-116.

⁴ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 181-182.

⁵ *Ibidem*, p. 182.

⁶ Ștefan Slevoacă, *Raze din lumina lui Hristos*, Editura Episcopiei Buzăului, 1996, p. 54.

Betleem pe Mesia Cel așteptat, l-a luminat pe Ioan Botezătorul să-L recunoască în Iisus Cel venit la botez⁷.

Duhul Sfânt lucrează în fiecare dintre noi, ne călăuzește pașii de la botez până la înmormântare. Primind Taina Sfântă a Botezului, ne naștem la viață nouă prin Sfântul Duh, iar prin Taina Mirungerii dobândim „pecetea darului Sfântului Duh”, căci „Noi toți într-un Duh ne-am botezat, pentru ca să fim un singur trup-fie iudei, fie elini, fie liberi-și toți la un Duh ne-am adăpat”(I Cor. 12, 13). Duhul Sfânt este cel care își revarsă darurile asupra noastră: „înțelepciunea, înțelegerea, sfatul, puterea, cunoștința, temerea de Dumnezeu și buna credință” (Is. 11, 2). Întărește și mângâie pe credincioșii din Biserica lui Hristos (*Fapte* 9, 31).

În psalmul 50, profetul și împăratul David amintește rolul Duhului Sfânt la înnoirea și mântuirea oamenilor, rugându-se astfel: „Inimă curată zidiște întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinăuntru ale mele. Nu mă lepăda pe mine de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine”(Psalm 50, 11-12).

Duhul Sfânt S-a pogorât peste Sfinții Apostoli, duminică dimineața, în ziua Cincizecimii, în jurul orei nouă, în chip de limbi de foc:

Când a sosit ziua Cincizecimii, erau toți împreună în același loc. Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi... Și toți erau uimiți și nu se dumireau, zicând unul către altul: Ce va să fie aceasta? Iar alții, batjocorindu-i, ziceau că sunt plini de must...” (*Fapte* 2, 1-13).

În clipa venirii Duhului Sfânt, prima minune săvârșită a fost darul grăirii în alte limbi, iar cea de-a doua umplerea lor de înțelepciune duhovnicească și începearea propovăduirii Sfintei Evanghelii în toată lumea⁸.

Prin această sărbătoare a Rusaliilor s-a născut Biserica, unde lucrează Duhul Sfânt, Mângâietorul inimilor, Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață nouă și nemuritoare. După cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, Duhul Sfânt lucrează astăzi prin Biserică, iar dacă Biserica există, atunci este prezent duhul. În Biserică, Duhul Sfânt lucrează prin preoți și episcopi (*Fapte* 20, 28), și prin Sfintele Taine săvârșite de aceștia. Prin urmare, „fiecare credincios trebuie să experimenteze Rusaliile sau Pogorârea Sfântului Duh în viața personală, căci o viață creștină fără Rusalii interioare este ca o Liturghie fără Consacrare, adică

⁷ Mircea Păcurariu, *Predici la Duminici, la Praznicele împărătești și ale Maicii Domnului, la Sfinți mari și la Sfinți români; predici ocazionale și la înmormântări*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, ediția a III-a, 2010, p. 49-50.

⁸ Cleopa Ilie, *Predici la praznice împărătești și la sfinți de peste an*, ediția a III-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2008, p. 30.

fără Sfințirea Darurilor... Rusaliile sunt Duhul lui Iisus în noi, Care transformă întregul nostru mod de a gândi, de a simți, de a voi, de a alege și de a vorbi”⁹.

În Sâmbăta dinaintea Duminicii Pogorârii Duhului Sfânt(Sâmbăta Rusaliilor sau „Moșii” de vară) se face pomenirea generală a morților. Prin rugăciuni și cântări speciale, Biserica se roagă ca și cei morți să se bucure de darurile Sfântului Duh. Biserica Ortodoxă, prin pomenirea morților în această zi de sâmbătă, nu a făcut altceva decât să creștineze străvechea sărbătoare păgână de vară, *Parentalia*, prin care romanii își cinsteau morții lor¹⁰.

În viziune populară, sufletele morților (moșilor), după ce părăsesc mormintele în Joia Mare (cea de dinaintea Paștilor), și „umblă” printre cei vii, se reîntorc la locașurile lor subpământene, în Ajunul Rusaliilor. Această reîntoarcere este însoțită de o serie de rituri de înduplecare și de îmbunare a spiritelor morților: împodobirea gospodăriilor și mormintelor cu ramuri de tei și nuc, cu pelin, precum și oficierea anumitor servicii religioase de către preot(în acest caz, pomenirile) – practici ce s-au păstrat până astăzi în unele zone ale Olteniei.

Cu acest prilej, în Ajunul Rusaliilor, preotul oficiază la morminte o mică slujbă religioasă pentru pomenirea celor răposați, după care se împart prinoasele pentru sufletele adormiților: colaci, colivă, prăjituri și fructe. Tot de pomană, se mai dau câni, vase de lut sau de porțelan, vase de lemn, împodobite cu flori și cireșe, pline cu apă, lapte, băutură sau mâncare gătită. Mormintele sunt din timp îngrijite de către cei apropiați ai răposaților, iar crucile sunt împodobite cu coroane din frunze de tei, nuc, pelin, sau uneori numai cu aceste frunze: „Pentru ca cei morți ai noștri să nu rămână supărați, noi, cei care mai trăim, mergem la morminte, ne rugăm pentru ei, să le fie iertate păcatele, agățăm de cruci ramuri verzi de tei, nuc, sau pelin și împărțim la cei care se află prin preajmă, ca să facem pomană, colaci, colivă, vin, și ce mai are fiecare. Așa e tradiția, așa am învățat din bătrâni. Da, sărbătorile trebuie respectate”¹¹.

La morminte, lumânările sunt aprinse pe perioada desfășurării ceremonialului de pomenire săvârșit de către preot: „Aprindem lumânarea la mormânt, la capul mortului, ca să aibă și el pe lumea ailaltă drumul luminat... Să știe și el că am venit aici la mormânt la el...”¹². În trecut, coafele date de pomană erau umplute cu apă de la fântână sau de la izvor. Pentru ca pomana să fie primită, la fântână sau izvor se lăsa câte un bănuț: „Când eram eu mică și veneam cu mama să luăm apa, eu punem bănuțul la izvor. Asta, pentru ca apa să fie primită”¹³.

Săptămâna Rusaliilor, prin multitudinea și varietatea riturilor practicate, acoperă un palier destul de vast, însumând tehnici menite să protejeze habitatul de forțele malefice care se dezlănțuie în această perioadă. Aceste forțe pot afecta atât oamenii, punându-le în pericol sănătatea, cât și animalele și holdele,

⁹ Irineu Pop-Bistrițeanul, *Vestirea Evangheliei Mântuirii. Predici la duminicile de peste an*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2008, p. 65.

¹⁰ Ene Braniște, *op. cit.*, p. 273.

¹¹ Inf. Viorica Petre, 78 ani, Țepești, jud. Vâlcea, 2012.

¹² Inf. Ioana Ciochină, 76 ani, Sășcioara, jud. Vâlcea, 2012.

¹³ Inf. Bălașa Năramzoiu, 77 ani, Predești, jud. Dolj, 2012.

luându-le sporul. Forțele malefice sunt personificate de *Rusalii*, reprezentare mitică, care „ia mințile oamenilor și îi duc călare pe prăjini”¹⁴, „pocesc oamenii, și se spune că i-a lovit din iele”¹⁵, „trec peste cei care dorm pe câmp și îi paralizază, dar paralizia se poate vindeca”¹⁶, „îl poartă în aer pe cel care nu serbează ziua Rusaliilor”¹⁷, sau „ia sporul casei, tot belșugul gospodăriei”¹⁸.

În mitologia românească, Rusaliile, ca și Ielele, cu care uneori sunt confundate, sunt considerate fete nebune¹⁹, sau femei rele²⁰ care dansează noaptea, fără a fi văzute sau auzite de pământeni. Totuși, în tradiția populară se crede că, dacă sunt văzute sau auzite, acea persoană nu trebuie să se miște sau să le vorbească. În locul în care au jucat, pământul rămâne ars și bătătorit, iarba se usucă și nu mai crește: „Aceste fete nebune, cinci la număr, însoțite de lăutari, umblă prin văzduh și cântă la miezul nopții din gură și din vioară și iau mana plantelor, care nu mai au putere vindecătoare”²¹. Ele sunt înarmate cu obiecte ascuțite și tăioase pentru a pedepsi pe toți cei care lucrează în această săptămână: „schilodesc, scot ochii și asurzesc pe cei nesocotitori”²².

La *Rusalii* sunt activate virtuțile magice ale ramurilor de tei, prin extensie ale celor de nuc, și ale pelinului, specii vegetale prezente și în alte sintagme rituale. Binecuvântate la Liturghie, și împărțite apoi credincioșilor în cadrul ritual liturgic, aceste ramuri, care simbolizează limbile de foc ale puterii Sfantului Duh, care s-a pogorât peste Sfinții Apostoli, dobândesc valențe magice. Aceste specii vegetale capătă virtuți apotropaice, protejând habitatul de trăsnete și grindină. Edificatoare în acest sens este o relatare din Țepești, jud. Vâlcea: „În această săptămână, grija oamenilor este să nu fie luați din *Rusalii*. Pentru aceasta, după ce venim de la biserică cu ramurile verzi de tei sau nuc, care sunt citite de către popa, le punem pe la porți, la ușa de la intrare, la icoane prin casă, în acest fel, alungând acele femei rele. Toată săptămâna *Rusalii*lor purtăm pelin la brâu sau la cămașă, pelinul este cel ce ne apără de rău. Mai luăm cu noi și usturoi, se spune din bătrâni că mirosul de usturoi nu le place...le alungă...”²³; „La *Rusalii* oamenii merg la biserică ca să ia ramuri de tei și nuc, și pelin, pe care le țin la icoană, și când e furtună mare le pun în mijlocul casei ca să fie febricită de trăsnet. Luăm și pelin, tot ca să ne apărăm de rele. Avem la noi usturoi, căci mirosul puternic le îndepărtează, nu se apropie de noi”, după o relatare din, ..., jud²⁴. O altă informație evidențiază, de asemenea, agresiunea

¹⁴ Inf. Alexandru Chițu, 82 ani, Hătăroaia, jud. Vâlcea, 2012.

¹⁵ Inf. Ioana Manolache, 60 ani, Stoicești, jud. Vâlcea, 2012.

¹⁶ Inf. Constantin Năramzoiu, 75 ani, Predești, jud. Dolj, 2012.

¹⁷ Inf. Gheorghe Nițu, 79 ani, Popești, jud. Vâlcea, 2012.

¹⁸ Inf. Elena Cârstea, 59 ani, Stoicești, jud. Dolj, 2012.

¹⁹ Inf. Nicolae Voica, 84 ani, Tetoiu, jud. Vâlcea, 2012.

²⁰ Inf. Nela Munteanu, 63 ani, Stoicești, jud. Dolj, 2012.

²¹ Inf. Adrian Năramzoiu, 49 ani, Predești, jud. Dolj, 2012.

²² Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, București, Editura Saeculum I. O., 1997, p. 24.

²³ Inf. Fârtat Maria, 68 ani, Țepești, jud. Vâlcea, 2012.

²⁴ Inf. Maria Luță 80 ani, Stoicești, jud. Dolj, 2012.

maleficului: „Dacă în noaptea de Rusalii vei dormi sub cerul liber sau daca te vei duce la fântână, vei cadea sub puterea acestor forțe malefice”²⁵.

Pentru cei „atinși” de puterea Rusaliilor, adică „cei căzuți la pat”, leacul cel mai potrivit este jocul călușarilor, unul dintre cele mai vechi și mai complexe dansuri autohtone. Acest joc, desfășurat în contextul său tradițional, și nu în cel scenic, și-a pierdut, cu timpul, semnificația magică. Instrumentele rituale ale acestei secvențe sunt: dansul, muzica, plante cu virtuți profilactice, obiecte și acțiuni magice. Astfel, călușarii merg acasă la bolnav, care este întins pe un țol în mijlocul curții. Lângă cel bolnav se află o oală cu apă. Lăutarii cântă „de căluș”, iar călușarii joacă în jurul lui. La un moment dat, unul dintre călușari, sparge oala, iar apa, dobândind valențe magice, îl însănătoșește pe cel bolnav. Călușarii care sunt stropiți cu această apă, sunt cei care, de această dată, se îmbolnăvesc, și sunt însănătoșiți cu pelin și cu usturoi de la steag.

Legenda călușarilor, cu dansul lor specific, pornește de la întâmplarea potrivit căreia,

după ce s-a născut Iisus Hristos și le-a făcut oamenilor biserică, diavolul a pus stăpânire pe ea. A intrat în biserică și niciun popă nu a putut să-l mai scoată de acolo... Numai călușarii au reușit să-l mai scoată. Când jucau ei, diavolul a ieșit mirat să vadă ce se întâmplă. Când i-a văzut s-a speriat și a fugit... Până să se nască Iisus, călușarii împlineau puterea Domnului. Ei vindeau bolile, aduceau spor în dobitoace, goneau relele. Domnul i-a binecuvântat și le-a dat multă tărie²⁶.

Cu privire la etimologia termenului *Căluș*, întâlnim mai multe sensuri: este derivat din latinescul *collusium*, *collusii*, care înseamnă dans de grup, sau societate secretă; este, în același timp, diminutivul de la cal, animal mitic solar asociat cu simbolismul fertilității și/sau al războiului; prin căluș se înțelege și bucata de lemn care amuțește vorbirea, ceea ce ne-ar duce cu gândul la personajul mutului. Călușul poate fi conceput ca un liant între lumea pământeană, reprezentată de o anumită comunitate de indivizi existenți la un moment dat, și lumea „de dincolo”, reprezentată de ființe mitice feminine, denumite *Rusalii*. Legătura dintre cele două segmente este asigurată de către o ceată de bărbați, investiți, se pare, de către Rusalii cu puteri supranaturale, de care aceștia se folosesc, întorcându-le chiar împotriva Rusaliilor pentru a apăra sau vindeca pe cei care „au fost luați din căluș”, adică au fost pedepsiți deoarece au lucrat în zile interzise, dedicate Rusaliilor. Dar și călușii pot fi „loviți” de Rusalii dacă nu respectă, pe tot parcursul ritualului, regulile și interdicțiile stabilite prin jurământ.

Călușul cuprinde practici și formule magice, dansuri și acte rituale executate de către ceata masculină ierarhizată. Călușarii, grupați în cete de câte 7-9, uneori 9-12, pornesc la colindat. Ceata, organizată ierarhic, este formată din: vătaf(stareț) – conducătorul grupului; ajutor de vătaf; „mutul”; stegar și

²⁵ Inf. Gheorghe Nițu, Popești, jud. Vâlcea.

²⁶ Doru Căpătaru, *Tezaur românesc. Bisericile de lemn din județul Olt., Bisericile bordei din Oltenia*, Slatina, Editura Fundației „Universitatea pentru toți”, 2005, p. 61-62.

călușari de rând. Călușarii poartă cămăși albe, încinse cu bete în cruce peste piept și peste spate, cu zurgălăi la brâu și la genunchi, cu coifuri, fesuri sau pălării decorate cu podoabe strălucitoare, care se crede că, resping lumina și protejează capul de contactul cu duhurile cerului. În mâini țin câte o bătă:

Ceata călușarilor se compune din 7 sau 9 tineri, oricum fără soț, dintre care căpetenia este vătaful, iar altul este stegarul, cel care duce steagul ce are în vârf legat usturoiul. Mai este și mutul, care poartă o mască pe față și nu vorbește. Depun un jurământ să joace împreună o săptămână, iar dacă nu se țin de cuvânt înnebunesc. Sunt îmbrăcați în haine naționale, iar la picioare au pinteni și clopoței²⁷

Potrivit unei relatări din județul Dolj, „ceata se compune din 10-12 persoane, vătaful fiind căpetenia, iar ceilalți călușarii. Se leagă prin jurământ trei ani. Pe cap poartă pălării împodobite. Din bătrâni se spune că dacă joci în hora călușarilor nu mai zaci de friguri²⁸”.

La sate, călușarii colindă din casă în casă, până la apusul soarelui, și sunt primiți cu apă, sare, frunze de nuc, pelin, usturoi, sau, destul de rar, bani. Însoțiți de doi lăutari, ei dansează pe drum sau în curțile oamenilor: „Primim călușarii în fiecare an și ne prindem în hora lor. La sfârșit primim pelin. Vindecă de friguri pe cei care se prind în hora lor²⁹”.

De cele mai multe ori, structura Călușului este secvențială și cuprinde: *înălțarea sau legarea steagului sau a Călușului, jocul călușului, îngroparea steagului sau spargerea călușului*. În anumite cazuri, la cele trei secvențe amintite mai sus, se mai adaugă: *vindecarea celor „luați din căluș”, și întâlnirea a două grupe de călușari*. *Înălțarea sau legarea steagului sau a Călușului* este ritualul de început, care se petrece „pe muțește” și constă din jurământul călușarilor pe steag cu privire la păstrarea secretului călușului. Prin depunerea jurământului pe steag, călușarii sunt inițiați prin săritul peste Căluș. Ei se salută prin formula: „Halai șal!”, mestecă usturoi pentru a fi protejați împotriva spiritelor malefice, dar mai ales a bolilor „atrase” de către Rusalii. Steagul este o prăjină lungă de 4-5 m, în vârful căreia se leagă pelinul sau usturoiul și un prosop cusut, în care se împătorește sarea. În prezent, în unele zone ale Olteniei, steagul nu se mai leagă, și lipsește și jurământul. Muzicanții nu fac parte din ceată și nu depun jurământ de credință. Cu acest prilej, se face ciocul Călușului dintr-un lemn răsucit sau cioplit, în forma unui cap și gât de cal. Acesta se îmbracă într-o piele de iepure în care se pun diferite plante de leac. Ciocul Călușului se poartă în traistă sau pe brațe de către „mut” sau „vătaf”.

Jocul călușului cuprinde primirea călușului și dansul propriu-zis, întrerupt de gesturile „mutului”. Călușul este considerat de către specialiști cel mai vechi, dar și cel mai complex și spectaculos dans popular românesc. Un personaj cheie al grupului este „mutul”, care este mascat, și îmbrăcat pe jumătate în haine

²⁷ Inf. Viorica Petre, Țepești, jud. Vâlcea.

²⁸ Inf. Maria Luță, Stoițești, jud. Dolj.

²⁹ Inf. Emilia Constantinescu, 68 ani, Țepești, jud. Vâlcea, 2012.

femeiești. Nu dansează, merge în mâini, și execută tot felul de gesturi comice, îi pedepsește simbolic pe cei care se încurcă în timpul dansului, glumește cu privitorii. Are o sabie de lemn și un falus prins de brâu, pe sub fustă. Interpretează schițe dramatice, care au ca principal subiect moartea și învierea. Poartă dialoguri atât cu ceilalți călușari, cât și cu publicul. Acest joc se încheie cu hora Călușului, în care se prind, mai ales, femei și copii. La final, călușarii sunt răsplătiți, iar mulțumirea vinde pelinul, uneori, și usturoiul, „jucat de călușari”. Potrivit tradiției, pelinul și usturoiul dobândesc calități profilactice și pot aduce fertilitatea. Călușarii țin copii în brațe sau sunt plătiți să sară peste ei, existând credința că vor fi sănătoși și voioși tot anul. Se spune că, dacă au jucat într-un an, e bine ca și în următorii doi ani călușarii să fie chemați în aceeași curte și să joace.

Spre deosebire de *Legatul Călușului* desfășurat înainte de a răsăritul soarelui, *Spartul Călușului* este efectuat seara, după apusul soarelui. Se desfășoară un complicat ceremonial funerar, din care nu lipsesc actele și dansurile rituale, gesturile și formulele magice. Astfel, asistăm la: executarea unui dans, însoțit de doborârea unui călușar sau a vătafului; „culcarea” steagului pe pământ și săritul călușarilor peste el; desfacerea Steagului pe mutește de către vătaf; frângerea prăjini Steagului în atâtea bucăți câți călușari au fost în ceată; „datul pe apă” sau înhumarea bucăților rupte din Steag împreună cu masca și paloșul din lemn ale „mutului”; înhumarea Ciocului; împărțirea căpățânilor de usturoi care au fost legate în Steagul Călușului.

Ceremonialul se încheie cu fuga rituală urmată, uneori, de ascunderea călușarilor prin lanurile de grâu, regruparea lor la un semnal al vătafului și mimarea unui dialog din care rezultă, din întrebările și răspunsurile care și le pun unii altora, că vin de la târg, că au făcut negoț, că s-au rătăcit și nu știu unde sunt etc. Locul unde se sparge Călușul, în special groapa unde se înmormântează Ciocul, devine un mormânt sacru. De aceea, el se alege de către Vătaf acolo unde nu se ară, nu se sapă, nu se trece cu carul. După un an, Ciocul se deshumează; dacă pielea este putrezită, se îmbracă cu alta nouă, iar la trei ani se confecționează un Cioc nou, cel vechi rămânând pentru totdeauna înhumat. Deși călușarii sunt investiți cu puteri magice de către forțele malefice feminine, Rusaliile, aceștia le folosesc chiar împotriva lor și în folosul oamenilor prin dans, texte, gesturi, comportamente.

Sărbătoarea creștină a Pogorârii Duhului Sfânt reprezintă un moment al desăvârșirii operei de mântuire a lui Dumnezeu, prin care i se dăruiește neamului omenesc posibilitatea de a fi sub aura protecției și sfințeniei lui Dumnezeu. În viața pământească, omul fiind ispitit și pus în fața unor situații dificile prin prisma și lucrarea diavolului, poate găsi un refugiu și un echilibru sufletesc, crezând în forța binelui, adică în Dumnezeu și în lucrările sale. Astfel, credința devine un element fundamental al legăturii omului cu Dumnezeu.